

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ТҰҢҒЫШ ПРЕЗИДЕНТІ - ЕЛБАСЫНЫҢ ҚОРЫ

«ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ – 2017»

студенттер мен жас ғалымдардың
XII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

XII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ – 2017»

PROCEEDINGS

of the XII International Scientific Conference
for students and young scholars
«SCIENCE AND EDUCATION - 2017»

14th April 2017, Astana

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**«Ғылым және білім - 2017»
студенттер мен жас ғалымдардың
XII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2017»**

**PROCEEDINGS
of the XII International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2017»**

2017 жыл 14 сәуір

Астана

УДК 378

ББК 74.58

Ғ 96

Ғ 96

«Ғылым және білім – 2017» студенттер мен жас ғалымдардың XII Халықаралық ғылыми конференциясы = The XII International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2017» = XII Международная научная конференция студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2017». – Астана: <http://www.eni.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie/>, 2017. – 7466 стр. (қазақша, орысша, ағылшынша).

ISBN 978-9965-31-827-6

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 378

ББК 74.58

ISBN 978-9965-31-827-6

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2017

**ЖАСТАРДЫ «МӘҢГІЛІК ЕЛ» ЖАЛПЫҰЛТТЫҚ ПАТРИОТТЫҚ
ИДЕЯСЫ РУХЫНДА ТӘРБИЕЛЕУ****Тәлімжанқызы Ақмарал***akmaral_200896@mail.ru*

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ Әлеуметтік ғылымдар факультеті,
Әлеуметтік педагогика және өзін-өзі тану кафедрасының студенті, Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі – Албытова Н.П

Қазақстан Республикасында жүріп жатқан ұзақ мерзімге межеленген мақсаттар қоғамдық прогрестің заңдылықтарынан туындайды. Жаһандық бәсекелестіктің өсуі және әлемдегі тұрақсыздық жағдайына табанды түрде қарсы тұру мақсатында Елбасы кезең-кезеңмен міндеттер қойып отырады. 2017 жылдың 31 қаңтарындағы кезекті Жолдау «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» деп аталғаны мәлім. Президент Жолдауда IT-білімді, қаржылық сауаттылықты қалыптастыруға, ұлтжандылықты дамытуға баса көңіл бөлу қажеттігін атап айтқан [1]. Кезінде бұл идея туралы Қазақстан Республикасы Президенті Н.Ә.Назарбаев: Қазақстан халқына «Қазақстан жолы – 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» Жолдауында: «Жалпы қазақстандық мәдениетті дамытуға жаңаша серпін берген жөн» - дей келе, ол үшін заманауи мәдениет кластерлерін дамытуға бағытталған шаралар белгілеу керектігін баса атап өткен [2]. Сондықтан болашақ ұрпақтарға әлемдік ғылым мен прогресс деңгейіне сәйкес білім мен тәрбие беру, оның рухани байлығы мен мәдениеттілігін жетілдіру қоғамның басты міндеттерінің бірі болып табылады. Олай болса, Мәңгілік Ел – жалпы қазақстандық ортақ шаңырағымыздың ұлттық идеясы. Ол егеменді еліміздің жаңа дәуірінің кемел келбеті бола отырып, жастарды ұлттық құндылықтарға бейімдейді, жаппай қоғамдық санасын қалыптастырады, халықтың ұлттық құндылықтарын тасымалдауға бағыттайды. Бұл құндылықтар – уақыт сынынан өткен Қазақстандық жол тәжірибесі. Біріншіден, бұл – Қазақстанның тәуелсіздігі және Астанасы. Екіншіден, бұл – қоғамымыздағы ұлттық бірлік, бейбітшілік пен келісім. Үшіншіден, бұл – зайырлы қоғам және жоғары руханият. Төртіншіден, бұл – индустрияландыру мен инновацияларға негізделген экономикалық өсім. Бесіншіден, бұл – Жалпыға Ортақ Еңбек Қоғамы. Алтыншыдан, бұл – тарихтың, мәдениет пен тілдің ортақтығы. Жетіншіден, бұл – еліміздің ұлттық қауіпсіздігі және бүкіләлемдік, өңірлік мәселелерді шешуге жаһандық тұрғыдан қатысуы. Жаңа Қазақстандық Патриотизмнің идеялық негізі осы мемлекет құраушы елдің, жалпыұлттық құндылықтарында жатыр [2].

Елбасы әр жылдарда ұсынған Жолдаулар, «Интеллектуалды ұлт - 2020» ұлттық жобасы және мемлекеттік бағдарламалары белгілеп берген негізгі бағыттар ғылыми зерттеу нысанына айналып, ғылыми зерттеулер жүргізіліп, оның алғашқы нәтижелері бойынша мақалалар жазылып, диссертациялық жұмыстар қорғалуда [1;2;3].

Жалпы, адами құндылықтардың қайнар көзі ретінде отаншылдық, жерді қастерлеу, яғни, патриотизм Әл-Фараби, Ж.Баласағұн, М.Қашқари сынды қазақ даласы ойшылдарының, ғұлама ағартушылар Ш.Уалиханов, Ы.Алтынсарин, А.Құнанбаев және XX ғасырдың бірінші жартысында өмір сүрген педагог-ағартушы М.Жұмабаев, Ш.Құдайбердиев, М.Дулатов, А.Байтұрсынов, С.Торайғыров т.б. рухани мұраларынан бастау алды. Бұл күнде олар Ә.Нысанбаев, Д.Кішібеков, Ғ.Есім, Т.Ғабитов, Т.К.Бурбаев сияқты философтар мен мәдениеттанушылардың еңбектерінде «қазақстандық патриотизм» ұғымында өз сабақтастығын тауып отыр [4;5;6;7;8]. Сонымен қатар, жастарды ұлттық рухта, патриотизмге тәрбиелеудің тарихи даму жолдарын педагогика саласында Т.Тәжібаев, А.И.Сембаев, Қ.Б.Бержанов, А.Н.Ильясова және т.б зерттесе, Қ.Б.Жарықбаев, С.Қалиев, Е.Жұматаева, С.А.Ұзақбаева, Қ.Қ.Шалғынбаева Р.К.Төлеубекова, Э.А.Урунбасарова, Н.П.Албытова, Т.С.Слаббекова және т.б. [9;10]. ғалымдар этнопедагогика, этнопсихологияда әр қырынан қарастырған. Патриотизм білім алушыларға гумандық тәрбие беруде, адами құндылықтарды

калыптастыруда әлемдік өзекті мәселе болғандықтан, осы бағытта шетелдік ғалымдар Р.Лурдес Кисумбинг (Филиппин), VK Maheshwari (В.К.Махэсвари), Ph.D Pallavi Singh (Паллави Сингх), M.S Meerut (М.С.Мирут) (Индия), профессор ВэберКристиан (АҚШ), Холт, Райнхарт, Уинстон, Рудольф Стейнер және т.б. айналысқан [11].

«Философия ғылымдарының докторы, академик Ғарифолла Есім Мәңгілік Ел идеясын жүзеге асыруда, жастарды жаңа қазақстандық патриотизм рухында тәрбиелеуде назар аударатын басты жеті мәселе бар екендігіне тоқталады. *Біріншіден*, Мәңгілік ел идеясы – патриотизмнің, отансүйгіштіктің қайнар бұлағы болуы үшін қазақ елінің азаматтары тегіс, әсіресе, қазақтар бай, ауқатты болулары керек. Ұлттық экономикамыздағы жетекші күші – кәсіпкерлікті жан-жақты қолдау керек; *Екіншіден*, Қазақ елінің азаматтары, қазақтардың елді Мәңгілік елге айналдыру үшін іскер, креативты болуы шарт; *Үшіншіден*, Дәстүр және халық дәстүрінің маңыздылығы. Елбасы стратегияда дәстүрді ұлттық код деп атаған. Дәстүр – ауқымды ұғым, қоғам, тіл, тарих, мәдениет, дін және діл – оның құрамдас бөліктері; *Төртіншіден*, Мәңгілік ел болашағы тікелей ел өсіміне, демографияға қатысты; *Бесіншіден*, Ел бірлігі – буындар арасындағы Сабақтастық. Сабақтастық – Мәңгілік ел идеясының өзегі. *Алтыншыдан*, жаңаша, инновациялық ойлау қажет. Ол «Шәкәрім айтқан, Ар-Білімі – оқу, білім стандарттарында жаңаша ойлаудың принципіне айналса» деген Білім және ғылым министрлігіне ұсынысын білдірді; *Жетіншіден*, Мәңгілік ел болу үшін, аса қажетті феномен – Жақсы Қазақ идеясы. «Жақсы Қазақ – инновациялық ұғым. Жақсы Қазақ – ел имиджі. Ол тәрбие, білім, ғылым, әдебиет пен өнер салаларында, технология, ел басқару, мемлекет басқару ісінде Жақсы Қазақтардың көптігін тілге тиек ете отырып, олардың қасиетті Қазақ елінің тәуелсіз азаматтары, патриоттары екендігі ...» [12].

«Мәңгілік Ел» жалпыұлттық патриоттық идеясының рухани-адамгершілік құндылықтарын және саламатты өмір салты мәдениетін нығайту мәселесін жастар арасында өзектендіру, оның қоғамдағы әрбір адам үшін міндетті және тұрақты болуы жоғарыда атап көрсеткен міндеттерді шешудің бір жолы болмақ. Мұнда ұлттық код қызметін атқаруға тұрарлық дәстүрдің орны ерекше. Философия ғылымдарының докторы, профессор Н.Сәрсенбаев өзінің «Әдет-ғұрып, дәстүр және қоғамдық өмір» атты еңбегінде дәстүрдің қоғамдық өмірде алатын орнына, атқаратын қызметіне философиялық тұрғыдан талдау жасап, оған тұрақтылық, көпшілікке ортақтық тән екендігін және ғылым мен әдебиеттегі, көркемөнер мен саясаттағы бағыттары болатындығын анықтап берді [13].

«Қай ұлттың болмасын мәдениетінің дәрежесі сол ұлттың әдет-ғұрпына, салт-санасына байланысты. Егер әдет-ғұрып, салт-сана сол ұлттың мәдени жағдайына күнделікті тұрмыста, әлеуметтік жағдайда көрсете алса, оның ұлттық психологиясын тәрбиелеуде бағалы сипат алса, мұның қажетті шаруа екендігі даусыз. Онда дәстүр ұлттың мәдениетін көтеруге, өркендетуге, дамытуға аса қажетті іс ретінде танылады. Осыдан барып дәстүрге өте мұқият болу талап етіледі. Дәстүрді сыйлаған, дәстүрі бай, мәдениетті халықтар алдыңғы қатардағы ұлттардың қатарына еніп, көп шаруа тындырды. Қазақ халқы да дәстүрден құр алақан емес. Тамаша әдет-ғұрып, салт-сана жеткілікті. Олардың қай-қайсысы да адамдыққа, иманжүзділікке, мәдениеттілікке, дүниетанымды кеңейтуге тәрбиелейді [14].

Тәрбиенің нәтижелі болуына көптеген факторлар әсер етеді, соның бірі де бірегейі – тәрбие қағидаларының орындалуы. Яғни, жастарды «мәңгілік ел» жалпыұлттық патриоттық идеясы рухында тәрбиелеуде тұтастық қағидасын ескеру қажет. Тәрбие отбасынан бастау алатын болғандықтан отансүйгіштік, инабаттылық, мейірімділік, ана сүтімен, ана тілімен орныға бастайтыны анық. Сол себепті халық даңалығы: «Сүтпен біткен мінез, сүйекпен кетеді» дейді. Әрбір елдің, халықтың бала тәрбиелеудегі халықтық педагогиканың ғасырлар дәуірінен қалған асыл қазынасы бар. Жас ұрпақ сол ата-мұра өнегесінен күш алып қуаттанады, ізгілік негізін бойына дарытады. Олар адамның жас кезеңдеріне сәйкес орнығып, әлеуметтік қызмет арттырады.

Олай болса, жоғарыда атап өткен белгілі ғалым, қоғам қайраткері Ғарифолла Есімнің Мәңгілік Ел идеясын жүзеге асыруда, жастарды жаңа қазақстандық патриотизм рухында

тәрбиелеуде назар аударатын басты жеті мәселесін іске асырудың кейбір алғышарттарына қол жеткізуді былайша белгілеуді ұсынамыз. Біріншіден, «Адам қай қоғамда да өз еңбегімен қадірлі» [15]. Жастарға ұлттың санасында жазылып, орныққан (коды) еңбекке деген қарым-қатынасты жаһандық бәсекелестіктің өсуі және әлемдегі тұрақсыздық жағдайына қарсы төтеп беруде қисынды пайдалану қажет. Мысалы, халқымыздың еңбекті, адал еңбекті, таза еңбекті, тынымсыз еңбекті тәрбиенің алғышарты етіп қоятын «Еңбек түбі-береке», «Кешке дейінгі өмірің болса, түске дейін мал жина», «Мал - тапқанға бітеді» және т.б тәрізді тәлімдік сөздерін өмір қағидасы етіп алу. Екіншіден, «Қазір бой жарыстыратын заман емес, ой жарыстыратын заман», «Біздің жастарымыз оқуға, жаңа ғылым - білімді игеруге, жаңа машықтар алуға, білім мен технологияны күнделікті өмірде шебер де тиімді пайдалануға тиіс» [15]. Қазақ елінің азаматтары, қазақтардың елді Мәңгілік елге айналдыру үшін іскер, креативты болуына ой салатын Көне түркі жазуларындағы өсиетті сөздерді («...Егер сен, түркі халқы, өз қағаныңнан, өз бектеріңнен, өз Отаныңнан жырақ кетпей, бірге жүрсен, сен өзің де бақытты өмір сүресің, өзіңнің де отбасыңда еш нәрседен мұқтаждық көрмейсің... Ер жүрек халық – күшті халық... Біз әперген жер-суымыз – Отанымыз деп білу керек») және қазақ даласы ғұламаларының тәлім-тәрбиелік идеяларын («Білім – байлық, азаймас һәм жоғалмас, қарақшы, ұрыға да тоналмас», «Ақыл шырақ-қара түнді ашатын, Білім-жарық, нұрын саған шашатын», «Ер игісі ел жүгін көтереді»- Жүсіп Баласағұн) [5] заманауи жағдайда санада қайта жаңғырту қажет. Үшіншіден, «Дәстүр мен мәдениет - ұлттың генетикалық коды», «Өзіндік ортада туған, бәсекеге қабілетті тұлға, алдымен, өз халқының мәдениеті мен тілін білуі керек» [15]. Жас буынхалықтың дәстүрлі мәдениетін тыңдап, оқып-зерттеп, зерделеп, қолданысқа айналдыру арқылы тіл, тарих, дін, ділді меңгеру және мұнда ұрпақтар сабақтастығына (ата-әке-бала) аса мән беруі абзал. Төртіншіден, «Сапалы мұратсыз, асқақ армансыз өмір сүретін адамдарды ұсақ тоғышарлық мүдде, жеке бастың бір сәттілік материалдық пайдасын ойлау стихиясы сөзсіз арбап алады. Сөйтіп соның салдарынан қоғамдық азғындау басталады» [15]. Жастарға жақсы Қазақ – ел имиджін қалыптастыруда олардың қасиетті Қазақ елінің тәуелсіз азаматтары, патриоттары екендігін санасына сіңірту үшін қазақ ақын-жырауларының тәлімдік идеяларын, мысалы, Асан Қайғының:

«Арғымаққа міндім деп,
Артқы топтан адаспа.
Күнінде өзім болдым деп,
Кең пейілге таласпа.
Ғылымым жұрттан асты деп,
Кеңессіз сөз бастама.
Жеңемін деп біреуді

Өтірік сөзбен қостама» – деп келетіндей өсиеттерін өмір сүру қағидасына (принципіне) айналдыру. Отаншылдық рух бізге ауадай қажет [15].

Сонымен, салт-санамыздағы уақыт сынынан өткен философиялық тұжырымдарды баршаға тұрақты да ортақ дәстүр ретінде қолданысқа айналдыру заманауи педагогикалық ойлармен ұштасып, жас буын ұлт өкілінің көкірек көзін ашады, санасын сергітеді, қоғамды сауықтырып, дамытуға қызмет етеді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Назарбаев Н.Ә. Қазақстан халқына Жолдауы: «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» 2017 жыл 31 қаңтар.- http://massaget.kz/mangilik_el/43897/
2. Назарбаев Н.Ә. Қазақстан халқына Жолдауы: «Қазақстан жолы – 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» 2014 жыл 17 қаңтар.
3. "Интеллектуалды ұлт - 2020" мемлекеттік бағдарламасы. 2010 жыл 1 ақпан.
4. Қашқари М. Түбі біртүркітілі («Диуанилұғатит-түрк»). – Алматы: «Анатілі», 1993.– 192 б.
5. Ж.Баласағұни Құтты білік. – Алматы: Жазушы, 1987. - 301б.

6. А.Иүгінеки Ақиқат сыйы. – Алматы: Ғылым, 1975. 252б.
7. Уәлиханов Ш. Таңдамалы. – Алматы: «Жазушы», 1985. – 560 б.
8. Бурбаев Т.Қ. Қазақ менталитетінің қазіргі кездегі даму ерекшеліктері: әлеуметтік-философиялық талдау. Докт.дисс.авторефераты. Астана, 2004.
9. Калиев С. Изғұттынова Р. Жексенбаева Г. Тәлім-тәрбие хрестоматиясы. – Алматы: “Рауан”, 1996, 104 бет.
10. Жұматаева Е. Қазақстан майдангер жазушыларының шығармалары арқылы оқушыларға патриоттық тәрбие беру: пед. ғыл. канд.автореф.:13.00.01. – Алматы, 1995. – 21-22 б.
11. ЛурдесР.Кисумбинг.Ценностиобразованиядлячеловеческой солидарности.Президент, Азиатско-Тихоокеанской международной образовательной организации. Бывшийминистр образования, Филиппины. //Интернет-журнал «Науковедение» № 7, 2013.
12. Ғарифолла Есім: Қазақ елін мәңгілік ететін – Жақсы Қазақ! Вақ.kz 22 Қаңтар 2014.
13. Сәрсенбаев Н. Әдет-ғұрып, дәстүр және қоғамдық өмір.- <http://new.kaznpu.kz/docs/tarbie/saltdastyr.doc>
14. Арын М. Бес анық.-Алматы: Арыс.-1996.-120.
15. Назарбаев, Н. Еркін елдің ертеңі: жастарға арналған қайын кітап / Нұрсұлтан Назарбаев; "Назарбаев орталығы" көпфункционалы ғылыми-талдамалық және гуманитарлық-ағартушылық мемлекеттік мекемесі.- Астана: Назарбаев орталығы, 2013.- 257 б.

ӘОЖ: 776.99.

РЕГБИ ОЙЫНДАҒЫ ЖЕКЕ ҚОЗҒАЛЫСТАР ТЕХНИКАСЫ

Тәңірберген Маралхан Тәңірбергенұлы

maralkhan95@bk.ru

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің дене шынықтыру және спорт кафедрасының оқытушысы, Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі – С.Дюсенов

Кез-келген дүниені, не болмаса құбылысты толыққанды тану үшін әуелі пайда болуына, даму тарихына үңілу қажет. Регби спорт түрі ең бірінші Англияда пайда болған. Бастапқы ағылшынша «регби-футбол» деп аталып, заман көшімен екі арнаға бөлінген спорт түрлерінің тарихи тамыры ортағасырдан бастау алады. Шындығында, одан бері қанша уақыт өтті. Сол уақыт аралығында бұл ойын түрлері сан алуан өзгеріске ұшырады. Әуел баста ортағасырлық қала көшелерінде ережесіз топ-топқа бөлініп, допты қарсы топқа қарай тебетін болған. Қарсы топты жеңіп шығып үшін допты тепкен, лақтырған, ұстап алып, оза шабу үшін қолдарынан келгеннің бәрін жасаған. Тіпті, бұл жайтқа таңданысын жасыра алмаған француз азаматы: «Егер, ағылшындықтар бұл спорт түріне осылай берілсе, маңызды жұмыстарды қалай атқаратын ойлаудың өзі қорқынышты», - деген.

Шындығында, бұндай матчтың түбі жақсылыққа апармайтын болған. II Эдуард, II Ричард, III Эдуард кезінде «топтанған футбол-регбиге» қарсы қатаң заңдар қолданған. Корольдердің пікірінше, спорт түрі көшедегі бұзақылықтың өршуіне себеп болған және басқа жұмыстарға кедергі келтірген[1].

Уақыт өте ойын бір қалыпқа келе бастады, ережелер құрылып, арнайы орындарда ойнатылатын болды. 1823 жылы 7 сәуірде Регби қаласы колледждерінің бірінде он алты жасар студент Уильям Вэбб Эллис допты қолымен ұстап қарсыластарынан қашқан. Ол – ойын ережелеріне сай келмегенімен, жаңа спорт түрінің пайда болуына себепкер болған. Міне, осы күн спорт тарихындағы айтулы даталардың бірі.

«Бұл тақта ең алғаш рет ережені бұзып, допты қолына ұстап жүгірген Уильям Вэбб Эллисті еске алу тақтасы болсын. Регби ойыны 1823 жылы осылай дүниеге келген», - деген жазуы бар тақта Регби қаласында күні бүгінге дейін бар.